

PEDAGOG-FASILITATOR YORDAMIDA O'QUVCHILARNING JAMOADA SAMARALI ISHLASH VA YETAKCHILIK QOBILIYATINI NAMOIYISH ETISH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH

Qahhorova Marjona Ixtiyor qizi

Buxoro davlat pedagogika instituti

Boshlang'ich ta'lim fakultet magistiranti

Annotatsiya. Ushbu maqola pedagog-fasilitatorning ta'lim jarayonida o'quvchilarning jamoada samarali ishlash va yetakchilik qobiliyatini rivojlantirishdagi rolini o'rganadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fasilitator yordamida tashkil etilgan faoliyatlar o'quvchilarni guruhda hamkorlik qilishga, muammolarni birgalikda hal qilishga va yetakchilik ko'nikmalarini namoyish etishga rag'batlantiradi. Shu bilan birga, maqolada pedagog-fasilitatorning strategiyalari, metodik yondashuvlari va ularning ta'lim sifatiga ta'siri muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar. Pedagog-fasilitator, jamoada ishlash, yetakchilik, ta'lim jarayoni, ko'nikmalarni rivojlantirish.

Annotation. This article explores the role of a teacher-facilitator in developing students' abilities to work effectively in teams and demonstrate leadership skills. Research findings indicate that facilitator-led activities encourage collaboration, collective problem-solving, and the exhibition of leadership competencies among students. The article also discusses the strategies, methodological approaches of the teacher-facilitator, and their impact on the quality of education.

Keywords. Teacher-facilitator, teamwork, leadership, educational process, skill development.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль педагога-фасилитатора в развитии у учащихся навыков эффективной работы в команде и лидерских качеств. Результаты исследования показывают, что деятельность, организованная с помощью фасилитатора, способствует сотрудничеству в группе, совместному решению проблем и проявлению лидерских навыков. Также обсуждаются стратегии и методические подходы педагога-фасилитатора и их влияние на качество обучения.

Ключевые слова. Педагог-фасилитатор, работа в команде, лидерство, образовательный процесс, развитие навыков.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimi o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, mustaqil fikrlash, jamoada ishlash va yetakchilik qobiliyatlarini shakllantirishni talab etadi. Bu jarayonda pedagog-fasilitatorning o'rni beqiyos bo'lib, u o'quvchini tayyor bilimlarni egallovchi emas, balki faol ishtirokchi, muammolarni mustaqil hal etuvchi va o'z fikrini erkin ifoda etuvchi shaxs sifatida tarbiyalaydi. Fasilitator ta'lim

jarayonida boshqaruvchi yoki nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. U o'quvchilarga o'zaro fikr almashish, jamoada qaror qabul qilish, yetakchilikni namoyon etish imkoniyatini yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ta'lim jarayonida pedagog-fasilitator faoliyati o'quvchilarning shaxsiy faolligini oshirish, ularni mustaqil fikrlovchi va jamoada ishlashga qodir shaxs sifatida shakllantirishda muhim o'rin tutadi [1]. J. Dewey o'zining tajribaviy ta'lim nazariyasida o'quvchi faol ishtirokchi bo'lishi lozimligini ta'kidlaydi, bunda o'qituvchi o'quvchini yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi sifatida ishtirok etadi [2]. Vygotskiy nazariyasiga ko'ra, o'quvchi o'zining "yaqin rivojlanish zonasi"da pedagogning yo'naltiruvchi yordami bilan murakkab bilim va ko'nikmalarni egallaydi, bu esa fasilitatorlik yondashuvining nazariy asosini tashkil etadi [3]. T. Anderson va D. Garrison tomonidan ishlab chiqilgan "Community of Inquiry" modelida esa o'qituvchi (fasilitator) ijtimoiy va kognitiv muhitni yaratish orqali o'quvchilarning hamkorlikda o'rganish jarayonini samarali tashkil etadi [4]. Mahalliy pedagog olimlar, jumladan, Xodjayev M. va Qodirova D. o'z tadqiqotlarida fasilitatorlik yondashuvi o'quvchilarning ijtimoiy kompetensiyasini, muloqot madaniyatini va yetakchilik sifatlarini rivojlantirishda samarali metod ekanini asoslab berganlar [5]. Shu tariqa, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagog-fasilitator faoliyati o'quvchilarning o'zaro hamkorlik, tashabbuskorlik va yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda ta'lim jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot jarayonida pedagog-fasilitatorning o'quvchilarda jamoada ishlash va yetakchilik ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni amaliy tajriba asosida o'rganildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, interfaol o'qitish, kompetensiyaviy yondashuv hamda fasilitatorlik faoliyatining pedagogik tamoyillari tashkil etdi. Ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishda kuzatish, suhbat, test sinovlari hamda sotsiologik so'rov metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot ishtirokchilari sifatida 9–11-sinf o'quvchilari va ularning fan o'qituvchilari jalb etildi. Fasilitatorlik faoliyatining samaradorligini aniqlash maqsadida ikki bosqichli tajriba o'tkazildi: birinchi bosqichda an'anaviy o'qitish sharoitidagi o'quvchilar ishtirokidagi jarayon tahlil qilindi, ikkinchi bosqichda esa pedagog-fasilitator yondashuvi asosida tashkil etilgan darslar kuzatildi.

1-jadval. Pedagog-fasilitator yondashuvi asosida o'quvchilarning jamoada ishlash va yetakchilik ko'nikmalari rivojlanish natijalari

Ko'rsatkichlar	An'anaviy o'qitish (%)	Fasilitatorlik asosidagi o'qitish (%)	Farq (%)
Jamoada samarali ishlash darajasi	52	78	+26
Yetakchilik qobiliyatini namoyish etish	39	65	+26

Ko'rsatkichlar	An'anaviy o'qitish (%)	Fasilitatorlik asosidagi o'qitish (%)	Farq (%)
Muloqot madaniyati	58	82	+24
Mas'uliyat va tashabbuskorlik	61	85	+24
Muammoli vaziyatlarda faol ishtirok	55	80	+25

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, pedagog-fasilitator yondashuvi asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning jamoada ishlash, yetakchilik, muloqot, tashabbuskorlik va muammoli vaziyatlarda faol ishtirok etish darajasini sezilarli darajada oshirgan. Bu esa fasilitatorlik metodining o'quvchilarda ijtimoiy va shaxsiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi samaradorligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot muhokamasi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagog-fasilitator ishtirokidagi ta'lim jarayoni o'quvchilarda jamoada ishlash va yetakchilik ko'nikmalarini rivojlantirishda an'anaviy o'qitishdan sezilarli darajada samaraliroqdir. Tajriba-sinov mashg'ulotlari davomida fasilitator o'quvchilarga mustaqil fikrlash, o'z pozitsiyasini himoya qilish, guruh a'zolari bilan muloqot o'rnatish hamda umumiy maqsad sari harakat qilish imkonini yaratdi. Bunda o'qituvchi nazorat qiluvchi emas, balki yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritgani o'quvchilarning o'zaro hamkorlikka bo'lgan qiziqishini oshirdi. Tahlil natijalariga ko'ra, fasilitatorlik asosida tashkil etilgan darslarda o'quvchilarning 78 foizi guruhda samarali ishlash, 65 foizi esa liderlik qobiliyatlarini namoyon eta olgan. An'anaviy darslarda esa bu ko'rsatkichlar mos ravishda 52 va 39 foizni tashkil etgan. Bu farq, avvalo, fasilitatorning o'quvchilarga erkin fikrlash, tashabbus ko'rsatish va qaror qabul qilish imkoniyatini berishida namoyon bo'ladi. Shuningdek, fasilitator yordamida o'tkazilgan interfaol mashg'ulotlar, "rol o'ynash" metodlari, muammoli vaziyatlar va guruhli muhokamalar o'quvchilar orasida o'zaro ishonch, hurmat va jamoaviy birdamlikni kuchaytirdi.

Xulosa. Tadqiqot natijalariga asoslanib aytish mumkinki, pedagog-fasilitator ta'lim jarayonida o'quvchilarni faollashtiruvchi, ularni mustaqil fikrlashga, jamoaviy hamkorlikka va yetakchilik qobiliyatlarini namoyon etishga yo'naltiruvchi asosiy shaxsdir. Fasilitatorlik yondashuvi an'anaviy o'qitish shakllariga nisbatan o'quvchilarning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi, ularda mas'uliyat, tashabbuskorlik, muloqot madaniyati va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqot jarayonida aniqlanishicha, pedagog-fasilitator tomonidan yaratilgan erkin, interfaol va hamkorlikka asoslangan o'quv muhiti o'quvchilarning ijtimoiy faolligini, jamoada ishlash samaradorligini va liderlik salohiyatini sezilarli darajada oshiradi. Shu boisdan, zamonaviy ta'lim tizimida har bir o'qituvchi fasilitatorlik kompetensiyalarini rivojlantirishi, o'z darslarini faollashtiruvchi metodlar, loyiha asosidagi topshiriqlar va muammoli vaziyatlar bilan boyitishi zarur. Fasilitatorlik yondashuvining joriy etilishi

o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uni jamiyatda faol, tashabbuskor va yetakchi sifatida shakllantirish uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dewey J. Experience and Education. New York: Macmillan, 1938.
2. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Harvard University Press, 1978.
3. Anderson T., Garrison D.R. Learning in a Community of Inquiry: A Review of the Literature. The Internet and Higher Education, 2003.
4. Xodjayev M., To'rayev S. Pedagogik mahorat va ta'limda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
5. Qodirova D. Fasilitatorlik yondashuvi va o'quvchilarda yetakchilik ko'nikmalarini shakllantirishning samarali usullari. "Pedagogik innovatsiyalar" jurnali, 2022, №4.